

Agata Walczak-Niewiadomska, dr

Uniwersytet Łódzki

Wydział Filologiczny

Katedra Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej

awniewiadomska@uni.lodz.pl

<https://doi.org/10.18778/7969-789-2.10>

Poczytaj mi Tato!, czyli o roli ojca w edukacji czytelniczej dziecka

Read to me Daddy!, or the role of the father in the child's literacy

Agata Walczak-Niewiadomska – od 2006 r. pracuje jako adiunkt w Katedrze Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej Uniwersytetu Łódzkiego. Jest autorką trzech książek i licznych artykułów poświęconych historii książki w Kaliszu, biografistyce bibliologicznej i bibliotekarstwu dziecięcemu. Sekretarz Pracowni „Słownika pracowników książki polskiej” oraz czasopisma „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Librorum”. Członkini Kaliskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk i International Toy Library Association. Jej zainteresowania badawcze obejmują wczesną i rodzinną alfabetyzację, obecnie pracuje nad działalnością europejskich bibliotek publicznych w zakresie wczesnej inicjacji literackiej.

Wybrane publikacje:

- *Model biblioteki rodzinnej w oparciu o doświadczenia amerykańskie* [Family library model based on American experience], „Przegląd Biblioteczny”, 2012, nr 4
- *Biblioteka szkoły wyższej w służbie dzieciom* [Academic library serving children] [w:] Antczak M., Brzuska-Kępa A., Walczak-Niewiadomska A. (red. nauk.), *Kultura czytelnicza dzieci i młodzieży początku XXI wieku: szkice bibliologiczne*, 2013, s. 295-308.

Agata Walczak-Niewiadomska – since 2006 she has been an assistant profesor in the Chair of Library and Information Science at the University of Lodz. She is an author of three books and numerous articles related to the history of the book in Kalisz, bibliography biographies and children's librarianship. She is the secretary of the "Dictionary of Polish book labourers" Workshop, secretary of the periodical "Acta Universitatis Lodzensis. Folia Librorum", a member of the Kalisz Friends of Science Society and the International Toy Library Association. Particularly interested in the emergent and family literacy, she's currently working on the emergent literacy programs run by European public libraries.

Wstęp

Nie od dziś wiadomo, iż lepsze wyniki w czytelnictwie osiągają dzieci, które nawyku sięgania po książkę uczzone są od urodzenia w domu rodzinnym (m.in. Mullan K. 2010). Liczne badania wskazują jednak na większe zaangażowanie matki w procesie inicjacji literackiej dzieci, to one najczęściej są wskazywane jako rodzic czytający bajki przed snem (zob. Pottorff D., Phelps-Zientarski D., Skovera M. 1996). W wielu kulturach wyraźny podział ról jest też często uwarunkowany społecznie i wyznaniowo. Tymczasem, w świetle wyników dotychczas wprowadzonych projektów, udział ojców ma niebagatelne znaczenie dla rozwoju emocjonalnego i intelektualnego dzieci.

Poprzez odniesienie się do wyników badań prowadzonych w różnych krajach na świecie, śledzących udział ojców w życiu dziecka, autorka artykułu ma na celu charakterystykę programów ukierunkowanych na aktywizację mężczyzn na polu inicjacji literackiej dzieci. W wywodzie przywołano liczne przykłady projektów i dobrych praktyk, które wprowadzają ojców w książkowy świat dziecka, a także zwracają uwagę na korzyści, jakie wynikają ze wspólnego spędzania czasu przy czytaniu. W tekście znaleźć też można przykłady i sugestie w zakresie wykorzystania projektów ukierunkowanych na współpracę z ojcami w planowaniu działalności bibliotek publicznych dla dzieci.

Udział ojców w życiu dziecka

W Polsce wciąż aktualny jest model tradycyjnej rodziny (choć można go też odnieść do wielu innych społeczeństw), w której matka zajmuje się domem, wykonując większość typowych domowych obowiązków. Do niedawna było to normą obowiązującą w naszym społeczeństwie (pokolenie autorki dobrze kojarzy popularną serię wydawniczą o nazwie „Poczytaj mi Mamo”, określającej stereotypową rolę matki w rodzinie), teraz sytuacja nieznacznie zaczyna się zmieniać.

Z roku na rok wzrasta odsetek ojców przygotowujących się świadomie do podjęcia wyzwania, jakim jest ojcostwo, również w Polsce. Wnioski z najnowszych badań, wykonanych z inicjatywy Fundacji Dzieci Niczyje i Millward Brown, wyraźnie uwidaczniają zmianę w mentalności obyczajowej, zachodzącą wśród Polaków (*Polscy ojcowie...* 2014). Większość polskich ojców uważa, że uczestniczą w wychowaniu dzieci na równi z matką. 86% z nich deklaruje, że w podobnym stopniu co matka bawi się z dzieckiem, 68% opiekuje się nim w trakcie choroby, 53% pielęgnuje niemowlę, a 55% przygotowuje posiłki. Pewne różnice zachodzą w procesie opieki nad dzieckiem ze względu na jego wiek: w przypadku niemowląt 1/3 ojców uważa, że powinna się nimi zajmować głównie matka (34%), ale już w przypadku dzieci starszych (powyżej 1 r. ż.) 90% ojców chciałoby dzielić opiekę

i wychowanie pomiędzy oboje rodziców. Nadal niewystarczająco wysoki jest odsetek ojców korzystających z urlopu rodzicielskiego po urodzeniu dziecka (60%).

Zagadnienie uczestnictwa ojców w życiu dziecka od wielu lat stanowi pole badań dla władz Stanów Zjednoczonych. W 1973 r. National Center for Health Statistics (Narodowe Centrum Statystyk Zdrowotnych) rozpoczęło przeprowadzanie Narodowego Badania Rozwoju Rodziny (National Survey of Family Growth), aż do 1995 r. używając jako grupy reprezentatywnej kobiet w wieku 15-44 lat. W 2002 r. włączono również mężczyzn w tym samym przekroju wiekowym, ze względu na coraz częściej pojawiające się głosy naukowców sugerujących pozytywny związek między obecnością i zaangażowaniem ojców a rozwojem ich dzieci (*Father's Involvement...* 2013). W badaniu za lata 2006-2010 podzielono aktywność ojców na wychowujących dzieci w wieku poniżej 5 lat i w przedziale wiekowym 5-18 lat. W każdej z kategorii określono konkretne czynności, jakie ojciec wykonuje, przebywając z dzieckiem – dla pierwszej grupy było wspólne jedzenie posiłków lub karmienie dziecka, kąpanie, przewijanie lub ubieranie dzieci, ewentualnie pomoc w kąpaniu, ubieraniu i korzystaniu z toalety, zabawa z dziećmi i czytanie im. W drugiej grupie do wymienianych czynności należały: rozmowa z dziećmi o tym, co się działo w ciągu dnia, wspólne jedzenie posiłków, pomoc w odrabianiu pracy domowej lub jej sprawdzanie, a także zabieranie dzieci na zajęcia dodatkowe. Ojców podzielono dodatkowo na tych mieszkających razem z dziećmi i przebywających poza domem. Oprócz oczywistych wniosków, że ojcowie mieszkający z dziećmi częściej spożywają wspólnie posiłki, kąpiają, ubierają i bawią się z dziećmi niż ojcowie pozostający poza domem, badania ujawniły pozytywne tendencje przejawiające się w dużym udziale procentowym ojców, którzy angażują się w wiele podstawowych czynności wykonywanych wspólnie z dziećmi. Dodatkowo zauważono pewne różnice między ojcami reprezentującymi różne pochodzenie i przynależność rasową zamieszkujących USA; na przykład w kategorii ojców mieszkających z dziećmi Latynosi rzadziej jadali z dziećmi (64%) niż ojcowie rasy białej (74%) lub czarnej (78%). Jeszcze więcej różnic odnotowano w grupie ojców mieszkających oddzielnie z dziećmi.

Rola ojca w inicjacji literackiej dziecka

Wnioski płynące z przytoczonych powyżej danych z badań obrazują zmiany, jakie zachodzą w mentalności i światopoglądzie nowoczesnych społeczeństw. Nikt już nie ma wątpliwości, jak ważna dla prawidłowego rozwoju psychicznego potomstwa jest obecność ojca. Bibliolodzy pragną jednak rozszerzyć dyskusję nad rolą ojca w wychowaniu dzieci o znaczenie udziału taty we wprowadzaniu dziecka w świat książki. Czytanie dziecku ma niebagatelny wpływ na jego późniejszą percepcję, koncentrację, a w konsekwencji – edukację. Temat podejmowany przez

badaczy i pedagogów za granicą nie tyle skupia się na celowości przekonywania ojców co do zasadności czytania dziecku i angażowania się w jego wychowanie, ile na wykorzystaniu ich potencjału przy wspieraniu procesu inicjacji literackiej. Ekspertki zgodnie przyznają, że włączenie ojców może przełożyć się na lepsze wyniki w nauce. Jest to fakt niepodważalny, poparty już dziś niezliczonymi badaniami i w zasadzie niepodlegający dodatkowym rozważaniom. Ojcowie chcą być partnerami w wychowaniu dzieci, a co za tym idzie – uczestniczyć w każdym aspekcie życia dziecka, w tym – w czytaniu.

O ważnej roli ojca w inicjacji literackiej dziecka pisze Alicja Ungehauer-Gołąb (2011, s. 96-100) przywołując w swojej książce różnice występujące często w akcie czytania podejmowanym przez mamę i tatę. Autorka na wstępie zgadza się z powszechnym przekonaniem o potrzebie czynnego uczestnictwa ojca w wychowaniu dziecka i większego niż kiedykolwiek przyzwolenia społeczeństw na taki stan rzeczy. Do kanonu pojęć weszły nowe sformułowania, typu „urlop tacierzyński”, będące symptomem transformacji zachodzących we współczesnej rodzinie. Dziś, od ojca oczekuje się nie tylko zapewnienia bezpieczeństwa finansowego rodzinie, ale też aktywnego udziału w rozwoju dziecka i wspierania na każdym etapie rozwoju. Zwrócono szczególną uwagę na równie ważną rolę matki i ojca na etapie wprowadzania dziecka w świat literatury i zabaw, wskazując jednocześnie na różnice zachodzące między nimi w tym procesie:

Ojcowie częściej niż matki podejmują zabawy motoryczne i konstrukcyjne. Podczas zabaw częściej ukierunkowują aktywność dziecka, starają się podnosić jego umiejętności. Podobnie traktowane są przez ojców wybory lekturowe, w których częściej niż matki dobierają oni utwory nieco trudniejsze niż wskazuje wiek dziecka. Działania te wpływają korzystnie na rozwój motoryczny i poznawczy dziecka. Uczy się ono koncentracji, rozszerza obszary możliwych zainteresowań, rozwija wyobraźnię. [...] Inicjacja literacka, w której uczestniczy ojciec dziecka [...] jest jakościowo odmiennym sposobem wyrażania własnych emocji (Father's Involvement... 2013)¹.

Wspomniane badania przeprowadzone na terenie USA przez Narodowe Centrum Statystyk Zdrowotnych zawierają również ważne dla niniejszego artykułu wnioski odnoszące się do udziału ojców w inicjacji literackiej ich dzieci. Okazuje się, że ojcowie mieszkający z dziećmi w wieku poniżej 5 lat sześciokrotnie częściej czytają dzieciom każdego dnia niż ci mieszkający osobno (29% do 4,9%). Z drugiej strony 16% ojców mieszkających z dziećmi i 52% przebywających od-

¹ Do podobnych wniosków doszli inni naukowcy, badający wpływ płci rodzica na zachowanie w trakcie czytania dzieciom (Vandermaas-Peeler M. [et al.] 2012; Schwartz J. I. 2004; Barachetti C., Lavelli M. 2010). Tłumaczenia pochodzą od autorki.

dzielnie nie czytało dzieciom w ogóle w ciągu ostatnich 4 tygodni. Ponadto zaobserwowano znaczące różnice procentowe wśród ojców mieszkających z dziećmi i czytających im ze względu na wiek, stan cywilny, edukację oraz pochodzenie i rasę. Na przykład okazało się, że starsi ojcowie częściej czytają swoim dzieciom codziennie (35% panów w wieku 35-44 lat w stosunku do 20% w wieku 15-24 lat). Dodatkowo ojcowie w wieku 22-44 lat legitymujący się wykształceniem na poziomie college'u i wyższym częściej czytają swoim dzieciom codziennie (33%) niż ci ze świadectwem ukończenia szkoły średniej i niższym poziomem edukacji (24%). Inne wyniki występują też wśród ojców reprezentujących rasy na terenie USA – najwięcej panów, którzy nie czytają dzieciom w ogóle, jest w grupie mężczyzn pochodzenia hiszpańskiego (32%), w stosunku do mężczyzn rasy czarnej (19%) i białej (8,4%).

Reprezentatywne badania czytelnictwa w rodzinie przeprowadzono również w Niemczech w 2013 r., na zlecenie tygodnika „Die Zeit” we współpracy z organizacją Stiftung Lesen i grupą transportowo-logistyczną Deutsche Bahn (*Reading Study...* 2013). Ich celem była analiza procesu czytania w środowisku rodzinnym (z dziećmi w wieku 2-8 lat), jak również konfrontacja wyników z poprzednimi, uzyskanymi w pierwszym badaniu tego typu z 2007 r. Raport pt. *Neuvermessung der Vorleselandschaft* ujawnił m.in., że w 30% rodzin z dziećmi w wieku od 2 do 8 lat rodzice czytają swoim dzieciom rzadko lub wcale, dotyczy to w szczególności nisko wyedukowanych członków gospodarstw domowych. Ponadto ojcowie czytają swoim dzieciom znacznie rzadziej niż to robią matki: 9% ojców w stosunku do 29% matek czyta codziennie (w przypadku deklaracji lektury kilka razy w tygodniu proporcje rozkładają się następująco: 36% ojców do 38% matek, natomiast ojców nieczytających w ogóle obliczono na 14% w stosunku do 9% matek). Porównanie wyników z 2007 r. przyniosło kilka ciekawych spostrzeżeń i wniosków:

- 2013 r. przyniósł wzrost procentowy udziału rodziców w czytaniu dzieciom w wieku 3-5 lat o 6 punktów (2007 – 82%, 2013 – 88%),
- podobnie jest w przypadku udziału ojców, w najnowszym badaniu zanotowano 13-procentowy wzrost odsetka ojców czytających swoim 3-5-letnim dzieciom co najmniej raz w tygodniu,
- chociaż 83% rodziców ma nadzieję, że ich dzieci otrzymają dobre wykształcenie w przyszłości, jedynie $\frac{1}{4}$ z nich uważa umiejętności czytelnicze za ważny edukacyjny cel. Wielu rodziców nie zdaje sobie sprawy z zależności pomiędzy czytaniem dziecku w domu a dalszym rozwojem czytelniczym i edukacją,
- rodzice, którzy czytają na głos trwale przyczyniają się do zwiększania szans edukacyjnych dzieci,
- dzieci korzystają szczególnie na wprowadzeniu rutyny codziennego czytania,
- nadal zbyt wielu rodziców nie czyta regularnie dzieciom, w związku z czym potrzebna jest odpowiednia promocja tego typu działań zwłaszcza wśród ojców

i rodzin będących w niekorzystnej sytuacji edukacyjnej oraz w środowiskach imigranckich (*Reading Study...* 2013).

Dodatkowo zwrócono uwagę na potencjał drzemący w mediach cyfrowych (zanotowano wzrost posiadania np. tabletów w gospodarstwach domowych z niekorzystną sytuacją edukacyjną), wskazując na możliwości ich wykorzystania w procesie głośnego czytania. Uznano, iż mogą one potencjalnie motywować rodziców do uczynienia z czytania codziennego nawyku.

Przykłady wdrożeń programów

Wnioski płynące z przytoczonych powyżej badań czytelnictwa w niemieckich domach skłoniły organizację Stiftung Lesen do opracowania programu „Mein Papa liest vor!” (Mój tatuś mi czyta!), wprowadzonego w życie w 2012 r. (*My Daddy...* 2012). Jego adresatami zostali czynni zawodowo ojcowie dzieci w wieku 0-12 lat. Program zakładał udostępnienie im darmowej usługi przez intranet swojej firmy, obejmującej materiały informacyjne (ogólne informacje, porady i wskazówki) na temat czytania na głos oraz bajek i opowiadań aktualizowanych co tydzień w formie do pobrania na własny komputer. Opowiadania dostosowane zostały do potrzeb literackich dziewczynek i chłopców, jak również do kilku grup wiekowych w celu sprostania wymaganiom dzieci na różnych etapach rozwoju. Po wydrukowaniu materiałów ojcowie mogą zabrać je do domu i czytać dzieciom bajki wieczorem lub w weekend. Wprowadzenie takich ułatwień, w zamyśle twórców projektu, miało pomóc zapracowanym ojcom w przyzwyczajeniu się do regularnego czytania, a dzięki temu bliższemu nawiązywaniu relacji z potomstwem.

Podobne przesłanki przyświecały prowadzonemu od 2002 r. do czasów dzisiejszych programowi „Fathers Reading Every Day” (FRED – Ojcowie czytają każdego dnia) funkcjonującemu dzięki Texas A&M AgriLife Extension Service, agencji edukacyjnej afiliowanej przy Texas A&M University System (Green S. 2002; *Texas A&M...* 2014). FRED to 4-tygodniowy program mający na celu zachęcenie ojców do czytania swoim dzieciom codziennie. Jest on tak skonstruowany, żeby ojcowie czytali swoim dzieciom co najmniej 15 minut dziennie przez pierwsze dwa tygodnie, a co najmniej 30 minut dziennie przez ostatnie dwa tygodnie. Ojcowie na wstępie otrzymują pakiet uczestnika, który zawiera wprowadzenie do programu, dzienniczki czytania, wskazówki do czytania na głos i listę zalecanych lektur. Podczas programu ojcowie dostają polecenie rejestrowania liczby książek i ilości czasu, jaki spędzają na czytaniu swoim dzieciom w dzienniczku czytania każdego dnia. Na koniec okresu czterech tygodni, ojcowie sumują liczbę książek i ilość czasu spędzonego na czytaniu w trakcie programu, wpisując te informacje również w dzienniczku. Po zakończeniu programu, ojcowie i ich dzieci uczestniczą w imprezie z okazji ich udziału we FRED.

Interesujące w kontekście niniejszych rozważań są prace autorów promujących znaczenie czytania w domu rodzinnym, w których zwraca się uwagę na ojca odgrywającego rolę wzorca dla syna (*Real men read* 2007; Trelease J. 2013). Badania prowadzone na całym świecie wskazują na pewną zależność poziomu czytelnictwa u dzieci od kilku czynników, w tym także od płci. Młodzi chłopcy często czytają mniej niż ich rówieśnice, wychodząc z założenia, że jest to zajęcie w pewnym stopniu niemęskie i mało atrakcyjne w stosunku do innych rozrywek wieku nastoletniego (np. gier komputerowych). Dlatego też liczne projekty opracowywane z myślą o zachęceniu ojców do czytania główny punkt ciężkości kładą właśnie na zmianę wizerunku i stereotypów. Jednym z takich programów byli brytyjscy „Reading Champions” (Czytający Mistrzowie), których celem było zapewnienie chłopcom pozytywnych przykładów czytających ojców, z którymi mogą się następnie identyfikować (*Champion Dads* 2005). Od 2000 r., kiedy program został uruchomiony, nominowano w jego ramach ponad 500 mężczyzn reprezentujących różne postawy i zawody, deklarujących aktywne czytanie. Wśród nich zanotowano międzynarodowe gwiazdy piłki nożnej, gwiazdy telewizji i filmu, prezenterów, pisarzy, strażaków, żołnierzy, więźniów, biznesmenów, bibliotekarzy i nauczycieli. Ten ogólnonarodowy program prowadzony był przez organizację National Literacy Trust w ramach National Reading Campaign (Narodowej Kampanii Czytania) w porozumieniu z Department for Education and Skills (Departamentem Edukacji i Umiejętności) (Clark C., Torsi S., Strong J. 2005). Dziś pod tą nazwą funkcjonuje akcja prowadzona w szkołach podstawowych i średnich, polegająca na tworzeniu społeczności „Czytających Mistrzów”, wywodzących się tym razem spośród uczniów płci męskiej. W każdej szkole wytypowany Mistrz zachęca pozostałych chłopców do czytania, innymi słowy – promuje pożądane postawy czytelnicze, wykorzystując opracowane uprzednio metody i materiały. Czytający uczniowie mają szansę otrzymać brązowy, srebrny lub złoty medal za swoje osiągnięcia.

Biblioteki publiczne w służbie ojcom

Wiele z zaprezentowanych dotychczas projektów ma charakter ogólny, co oznacza, że można je dostosować do każdej niemal społeczności i warunków finansowo-lokalowych. To dobra wiadomość dla bibliotek publicznych, które po rozkwicie usług skierowanych bezpośrednio do niemowlaków, przedszkolaków, dzieci w wieku szkolnym i ich rodzin, mogą zacząć jeszcze bardziej personalizować swoje projekty pod kątem potrzeb obsługiwanej grupy czytelników. Niektóre placówki europejskie, po sukcesie spotkań dla rodziców z dziećmi w wieku 0-3 lat, zaczynają realizować zajęcia skierowane tylko do ojców, co podyktowane zostało wzrostem ich uczestnictwa w programach bibliotecznych na konkretnym terenie. Przykła-

dami służą m.in. biblioteki brytyjskie – dział dziecięcy Chelmsford Library (hrabstwo Essex) ze spotkaniami zatytułowanymi „Daddy Cool” (*Essex County Council* 2014), jak również rymowanki organizowane w filiach Wokingham Library pod nazwą „Dad and Baby Rhymetime” (*Wokingham Borough Council* 2014).

Biblioteki publiczne na świecie mogą się pochwalić programami czytelnickimi opracowanymi specjalnie dla ojców pragnących włączyć się bardziej aktywnie w wychowanie i edukację swoich dzieci. Ich celem jest przede wszystkim uświadomienie panom potencjalnej roli, jaką mogą odegrać w rozwijaniu umiejętności czytelnickich dziecka, a przez to wpływać na ich przyszły rozwój emocjonalny i społeczny. Pośrednio zajęcia tego typu służą także zmianie stereotypowego myślenia i większemu angażowaniu ojców w czynności przez ogół społeczeństwa uważane za kobiece. Jedną z takich placówek jest australijska Biblioteka Stanowa w Queensland, która w 2012 r. w ramach Narodowego Roku Czytania, na terenie całego stanu rozpoczęła program „Dads Read” (Tatusiowie Czytają). Opiera się on na prostym założeniu, że czytanie dziecku przez 10 minut dziennie jest niezwykle istotne dla jego rozwoju i samooceny. Ojcowie poprzez czytanie wzmacniają modele pozytywnych zachowań i budują dobre wzorce, zwłaszcza w przypadku chłopców. Projektowi towarzyszy profesjonalnie opracowana strona internetowa (<http://dadsread.org.au/>), przekazująca poza podstawowymi informacjami również porady dodatkowe – wybór najlepszych książek, prezentację „Reading Legends” (Czytających Legend), czyli sławnych ojców, którzy zostali ambasadorami akcji, i wykaz wydarzeń. Miejska i Regionalna Biblioteka w Cottbus (Niemcy) proponuje z kolei wieczory z tatą, już po zamknięciu budynku, zapraszając dzieci z klas 1-4 do wspólnej zabawy. Podobne inicjatywy odbywają się też pod nazwami „Papa-Zeit”, „Papa-Kinder-Zeit” w innych bibliotekach niemieckich, m.in. w Bibliotece dla Dzieci i Młodzieży w Viersen (*Stadt Viersen...* 2014) oraz Bibliotece Miejskiej w Hilden (tu do współpracy zaproszono także dziadków) (Meyn-Schwarze C. 2014). Warto jednocześnie zauważyć, że wspólne spędzanie czasu nie ogranicza się jedynie do czytania, wspomniane spotkania są nastawione nawet bardziej na tworzenie i zabawę razem z tatą.

Nieco inny, choć bazujący na tych samych przesłankach, projekt realizowany był w kilku wersjach w Wielkiej Brytanii, USA i Australii. O jego odmienności zadecydowała szczególnie grupa docelowa – dzieci i ich ojcowie przebywający w zakładach karnych. Program zakładający nagrywanie na nośnik (wcześniej kasetą, płyta CD i inne) głosu ojca czytającego bajki i odtwarzanie nagrania dziecku w domu rodzinnym, miał się przyczynić do budowy i wzmocnienia więzi międzyrodzinnych, wpływając jednocześnie na rozwój umiejętności czytelnickich nie tylko dziecka. Do niektórych z programów wprowadzano modyfikacje, polegające na użyciu różnorodnego materiału (zamiast bajek znanych autorów nagrywanie opowiadań tworzonych przez samego ojca) lub metody nawiązywania kontak-

tu (czytanie tej samej książki przez ojca i dziecko, a następnie pisanie listów na jej temat, przy czym w wyborze i dostarczaniu literatury aktywnie uczestniczy lokalna biblioteka). Przykładowe projekty zainicjowane zostały m.in. przez sieć biblioteczną stanu Queensland w Australii (*Reading With my Father* 2014), a także biblioteki hrabstwa Lincolnshire w Anglii (Bond W. 2006).

Przykłady polskich implementacji

W Polsce można odnotować niewiele przykładów odwołujących się do idei angażowania ojców w czytanie dzieciom, większość projektów kierowanych jest do obojga rodziców, niekiedy włączają one również dziadków. Sporo inicjatyw organizowanych w bibliotekach, przedszkolach i szkołach wyrosło na kanwie działalności Fundacji „ABC XXI – Cała Polska Czyta Dzieciom”, realizując podstawowe cele znanej akcji. W zabawny sposób przez kilka ostatnich lat promowano kampanie wspomnianej Fundacji, korzystając z udziału znanych aktorów występujących w spotach telewizyjnych (*Tato, a czy ty umiesz czytać*, 2001; *Męskie rozmowy*, 2010; *Pierwsza Książka Mojego Dziecka – czytaj dziecku od urodzenia*, 2012).

Jedną z nielicznych i jednocześnie najbardziej adekwatną względem tematu niniejszego artykułu jest akcja Fundacji Rozwoju Dzieci im. Komeńskiego „Tata i dziadek w bibliotece”, będąca częścią projektu „Dzieci i rodzice w bibliotece” zorganizowanego w 2014 r. Projekt opierał się na promowaniu i wprowadzaniu do bibliotek polskich zajęć przeznaczonych dla dzieci w wieku od 3 miesięcy do 6 lat i ich rodzin, ze szczególnym uwzględnieniem udziału ojców i dziadków. Bibliotecekom zgłaszającym chęć partycypacji w projekcie Fundacja zapewniała 15-godzinne szkolenie i wsparcie merytoryczne w ubieganiu się o przyznanie grantu w konkursie „Aktywna Biblioteka” (Program budowania partnerstw dla bibliotek III rundy Programu Rozwoju Bibliotek) (*Fundacja Rozwoju Dzieci...* 2015 [online]).

Podsumowanie

Osobiste doświadczenia autorki wskazują na duże zróżnicowanie w podejściu ojców do zajęcia, jakim jest czytanie. W naszej rodzinie ojciec nie jest zwolniony z czytania, chociaż faktycznie robi to rzadziej niż mama. Za to tato ma zarezerwowany indywidualny repertuar bajek, zdecydowanie aktywniej też podchodzi do czytania, wykorzystując na co dzień, z reguły schowane, zdolności aktorskie. Można się jedynie zastanawiać, czy czytanie przez tatę jest atrakcyjne ze względu na nieregularną częstotliwość. Zakładając, że mamy do czynienia w pewnym stopniu z rozwijającym się w naszym państwie trendem, jest on już zauważalny w wirtualnej przestrzeni komunikacyjnej. Przejawia się to m.in. w blogosferze, obfitującej w tatusiów przekazujących sobie porady na temat najlepszych do czytania książek,

jak również sposobów przygotowania się do tej aktywności (np. Tata czyta dziecku: <http://tataczytadziecku.blogspot.com/>, Tatowy: najpopularniejszy blog pisany przez tatę: <http://tatowy.pl/poczytajmy-razem/>).

Proces inicjacji literackiej, tak ważny dla przyszłych kontaktów dziecka z książką, powinien być podejmowany w domu rodzinnym od najwcześniejszych lat życia. Cieszą coraz to nowsze badania i implementacje realizujące postulaty aktywnego włączania ojców w ten obszar rozwoju dziecka, dotychczas uznawanego za bardziej kobiecy. Naturalnie idealnym rozwiązaniem jest współdzielenie rytuału czytania przez mamę, tatę, a nawet innych członków rodziny, np. dziadków i rodzeństwo. Dobrze też, kiedy wszelkie inicjatywy tego typu są odpowiednio wspierane przez instytucje społeczno-kulturalne w najbliższym otoczeniu, wliczając w te działania także dostarczanie pomocnych lektur i publikacji; przykład dają amerykańskie organizacje bibliotekarskie oferujące podręczniki obsługi każdej niemal grupy swoich użytkowników (zob. np. Willoughby-Herb S., Herb S. 2002). Wszystkie przytoczone badania zgodnie formułują podobne wnioski i przekonują do baczniejszego zwrócenia uwagi na bezpośredni wpływ ojców w procesie edukacji swoich dzieci. Nadszedł czas, aby wzmożyć wysiłki na rzecz wspierania ojców w zakresie inicjacji literackiej dzieci, nawet, a może tym bardziej, w kraju, gdzie jedynie 2% tatusiów korzysta z urlopu rodzicielskiego (Kostrzewski L., Miączyński P. 2014).

Bibliografia

- Barachetti C., Lavelli M. (2010), *Preschoolers' communicative functions during shared book reading with mothers and fathers*, "Early Education and Development", vol. 21, no. 4, pp. 595-613
- Bond W. (2006), *Reading Together: working with inmate fathers*, "Library & Information Update", vol. 5, issue 5, pp. 29-33
- Champion Dads* (2005), "Literacy Today" March, p. 13
- Clark C., Torsi S., Strong J. (2005), *Young People and Reading: a school study conducted by the National Literacy* [online], London, National Literacy Trust, [access: 01.10.2014], available in the Internet: <http://www.literacytrust.org.uk/assets/0000/0765/Young_people_reading_2005.pdf>
- Essex County Council. Daddy Cool* (2014) [online], [access: 04.10.2014], available in the Internet: <<http://webapps1.essexcc.gov.uk/findalibrary/eventsdetail1.asp?LibID=16&EventID=2942>>
- Fundacja Rozwoju Dzieci im. Komeńskiego. Dzieci i rodzice w bibliotece* (2015) [online], [dostęp: 10.02.2015], dostępny w Internecie: <http://www.frd.org.pl/programy/aktualne/dzieci_i_rodzice_w_bibliotece/na_czym_polega_projekt_>
- Green S. (2002), *Involving fathers in children's literacy development: an introduction to the Fathers Reading Every Day (FRED) Program*, "Journal of Extension", vol. 40, p. 5

- Jones J., Mosher W. D. (2013), *Father's involvement with their children: United States, 2006-2010* [online], "National Health Statistics Reports", no. 7, [access: 01.10.2014], available in the Internet: <<http://www.cdc.gov/nchs/data/nhsr/nhsr071.pdf>>
- Kostrzewski L., Miączyński P. (2014), *Ojciec Polak dziękuje za taki urlop rodzicielski* [online], „Gazeta Wyborcza”, 30.09.2014, [dostęp: 01.10.2014], dostępny w Internecie: <http://wyborcza.pl/1,75478,16725147,Ojciec_Polak_dziekuje_za_taki_urlop.html#ixzz3EnPQH4KS>
- Meyn-Schwarze C. (2014), *Papa-Kinder-Zeit in der Hildener Stadtbücherei* [online], [access: 04.10.2014], available in the Internet: <<http://www.lesen-in-deutschland.de/html/content.php?object=journal&lid=1216>>
- Mullan K. (2010), *Families that read: a time-diary analysis of young people's and parents' reading*, "Journal of Research in Reading" vol. 33, issue 4, pp. 414-430
- My Daddy Reads To Me* (2012) [online], [access: 27.05.2013], available in the Internet: <<http://www.readingworldwide.com/index.php?id=51599>>
- Polscy ojcowie chcą być partnerami w wychowaniu dzieci – najnowsze badania Fundacji Dzieci Niczyje i Millward Brown* (2014) [online], [dostęp: 15.07.14], dostępny w Internecie: <<http://fdn.pl/polscy-ojcowie-chca-byc-partnerami-w-wychowaniu-dzieci-najnowsze-badania-fundacji-dzieci-niczyje-i-m>>
- Pottorff D., Phelps-Zientarski D., Skovera M. (1996), *Gender perceptions of elementary and middle school students about literacy at home and school*, "Journal of Research and Development in Education", vol. 29, no. 4, pp. 203-211
- Reading Study 2013: New survey on the reading landscape. Representative study of parents with children aged 2-8* (2013) [online], [access: 04.10.2014], available in the Internet: <http://www.readingworldwide.com/fileadmin/dokumente/Study_on_Reading_Aloud_2013.pdf>
- Reading With My Father: A prison-based family literacy program* (2014) [online], [access: 04.10.2014], available in the Internet: <http://www.arts.qld.gov.au/docs/Reading_With_My_Father.pdf>
- Real men read* (2007), "Parents", vol. 82, issue 6, p. 92
- Schwartz J. I. (2004), *An observational study of mother/child and father/child interactions in story reading*, "Journal of Research in Childhood Education", vol. 19, no. 2, pp. 105-114
- Stadt Viersen. Stadtbibliothek. Kinder- und Jugendbibliothek* (2014) [online], [access: 04.10.2014], available in the Internet: <<https://www.viersen.de/C125704A-004B545A/html/939DCBADB568DFA8C1257168003CCE34?opendocument>>
- Texas A&M AgriLife Extension: Fathers Reading Every Day* (2014) [online], [access: 04.10.2014], available in the Internet: <<http://fcs.tamu.edu/families/parenting/fathering/fred/index.php>>
- Trelease J. (2013), *The read-aloud handbook*, 7th ed., New York, Penguin Books, ISBN 978-01-43121-60-2
- Ungeheuer-Gołąb A. (2011), *Rozwój kontaktów małego dziecka z literaturą: podręcznik*, Warszawa, SBP, Uniw. Rzeszowski, ISBN 978-83-61464-92-1

- Willoughby-Herb S., Herb S. (2002), *Connecting fathers, children, and reading: a how-to-do-it manual for librarians*, New York, Neal-Schuman Publishers, ISBN 978-15-55703-90-5
- Wokingham Borough Council. *Libraries and Arts. Baby and toddler activities* (2014) [online], [access: 04.10.2014], available in the Internet: <<http://www.wokingham.gov.uk/libraries/clubs/baby/>>
- Vandermaas-Peeler M. [et al.] (2012), *Mother's and father's guidance behaviours during storybook reading*, "Journal of Early Childhood Literacy", vol. 12, no. 4, pp. 415-442

Abstrakt

Nie od dziś wiadomo, iż lepsze wyniki w czytelnictwie osiągają dzieci, które nawyku sięgania po książkę uczone są od urodzenia w domu rodzinnym. Liczne badania wskazują jednak na większe zaangażowanie matki w procesie inicjacji literackiej dzieci, to one najczęściej są wskazywane jako rodzic czytający bajki przed snem. W wielu kulturach wyraźny podział ról jest też często uwarunkowany społecznie i wyznaniowo. Tymczasem, jak pokazują wyniki dotychczas wprowadzonych projektów, udział ojców ma niebagatelne znaczenie dla rozwoju emocjonalnego i intelektualnego dzieci.

Autorka artykułu przedstawia liczne przykłady projektów i dobrych praktyk, których celem jest wprowadzanie ojców w książkowy świat dziecka, a także zwrócenie uwagi na korzyści, jakie wynikają ze wspólnego spędzania czasu przy czytaniu. Autorka zwraca uwagę na możliwość wykorzystania projektów ukierunkowanych na współpracę z ojcami w planowaniu działalności bibliotek publicznych dla dzieci.

Abstract

It is widely known that better results in readership are achieved by children, who the habit of reaching for the book are taught from birth in the family home. However, numerous studies point out at greater involvement of the mother in the child's early literacy, they are usually indicated as a parent reading bedtime stories. In many cultures, a clear division of roles is also often conditioned socially and religiously. However, as demonstrated by the results of so far implemented projects, the participation of a father is crucial for emotional and intellectual development of children.

This paper presents several examples of projects and good practices aimed at the introduction of the fathers in the book world of the child, as well as to point out the benefits of spending reading time together. The author draws attention to the possibility of using projects aimed at working with fathers in the planning of activities in public libraries for children.